

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
České socialistické republiky

Učební osnovy
II. stupně základního studia
na LŠU

**Literárně dramatický obor
dramatické oddělení**

Schváleno výnosem MŠMT ČSR č. j. 15 987/89 ze dne 30. 6. 1989
jako učební osnovy pro II. stupeň základního studia na LŠU
s účinností od 1. září 1989

STÁTNÍ PEDAGOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, N. P. PRAHA

1990

111 9006

ISBN 80-04-25261-3

**Základní umělecká škola Březnice
Náměstí 2, 262 72 Březnice
IČ: 61904201, tel. 318 682 342**

II. stupeň literárně dramatického oboru LŠU

II. stupeň základního studia LDO připravuje žáky na samostatnou uměleckou činnost /amatérskou nebo profesionální/ prohloubeným studiem zvoleného odborného zaměření - základy dramatické tvorby, základy dramatické tvorby s loutkou, základy slovesné tvorby. Obsah všech předmětů navazuje na obsah analogických předmětů I. stupně. Metody a formy práce vycházejí z předpokladu předchozí odborné přípravy žáků na I. stupni LDO a odpovídající jejich věku i studijnímu zaměření. Dramatická hra plní na II. stupni převážně funkci metody práce.

Pro skupinu starších začátečníků je možné zřídit jednotou průpravnou výuku se zaměřením na dramatickou a slovesnou nebo loutkářskou průpravu. Vyučuje se ve skupině 5-10 žáků podle samostatného učebního plánu a učebních osnov.

Vybraní talentovaní jednotlivci se připravují individuálně ve speciálním studijním zaměření na odborné vysokoškolské studium /AMU, JAMU, FF, PF/.

Jedním z cílů výchovné práce v literárně dramatickém oboru je vyhledávat a rozvíjet pedagogické talenty - potenciální učitele LDO a učitele dramatické výchovy na SPgŠ, ale i další pedagogické pracovníky a vedoucí dětských zájmových kolektivů, kteří základní uměleckou průpravu a osvojené dovednosti ve své práci využijí. Tomuto typu žáků je věnována soustavná pozornost ukládáním přiměřených pedagogických úkolů.

Absolventi II. stupně a pedagogicky nadaní žáci by měli získávat zkušenosti pro práci se skupinou. /To znamená přijímat dílčí pedagogické úkoly v ročnících I. stupně, pomáhat vedoucím souborů ZUČ, vést Jiskry apod./. Měli by mít zájem dále samostatně zdokonalovat zvládnutou základní techniku oboru a uplatňovat nabyté dovednosti v aktivní tvořivé umělecké činnosti. Základní znalosti z praxe, teorie a historie oboru by měli dále samostatně prohlubovat a obohacovat. Měli by se stát aktivními účastníky a spoluvytvářet život naší společnosti.

Praktickou průpravu k této samostatné umělecké činnosti umožňuje žákům v průběhu studia na II. stupni práce v souboru. V něm jsou vedeni k aktivní spolupráci na tvorbě pořadů, učí se prostředky a formami úměrnými jejich věku, schopnostem a odborné vyspělosti reagovat na aktuální témata a tak tvořivě v práci pro společnost uplatňovat získané znalosti a dovednosti.

Výuka v literárně dramatickém oboru je převážně skupinová, některé předměty však vyžadují individuální vyučování /sólový dramatický projev, umělecký přednes, individuální příprava ke studiu/.

Schopnost pokračovat ve studiu na požadované úrovni prokazují žáci závěrečným vystoupením na konci každého ročníku.

Učební osnovy jsou základní směrnicí pro učitele LDO, podle které si volí postup a metodu práce při vyučování i vybírá materiály. Doporučené materiály slouží základní orientaci učitele.

Charakteristika předmětů

Průpravná výuka

Průpravná výuka dotovaná 4,5 hodinami týdně je určena zájemcům z řad mládeže, kteří neprošli výukou I. stupně. Je společná pro dramatické i slovesné oddělení II. stupně. Zahrnjuje předměty dramatika a slovesnost /2,5 hod. týdně/, pohyb /1 hod. týdně/ a přednes. Pro předmět přednes se ročníková skupina dělí na malé skupiny /2-3 žáků/ s dotací 1 hod. týdně na každou malou skupinu.

Výuka je zaměřena na pochopení základních principů dramatického a slovesného projevu a osvojení prvků potřebných odborných dovedností v takové míře, aby její absolventi mohli být přijati ke studiu na II. stupni LDO LŠU.

Požadavky osnov jsou přizpůsobeny věku žáků. Učitel však musí brát v úvahu individuální dispozice žáků i stupeň jejich

odborného rozvoje.

Základy dramatické tvorby

Základy dramatické tvorby je hlavní předmět dramatického oddělení II. stupně LDO. Je vyučován v ročníkové skupině s dotací 1,5 hod. týdně. Hlavním obsahem výuky jsou tvořivé dramatické činnosti. Vedou od improvizací a krátkých etud až k vytváření větších ucelených tvarů zpracovávajících zvolené téma. Podněcují žáky k aktivnímu jednání, umožňují jim projevit vlastní názory a postoje k životu, rozvíjejí jejich komunikační schopnosti a dovednosti. Hlavním pramenem materiálu, autorsky zpracovávaného podle potřeb ročníkové skupiny, je literatura /poezie, próza, drama/ prezentovaná v kontextu s dalšími zdroji inspirace.

Dále jsou v hodinách prováděny náročnější formy cvičení, které obohacují pohybové a mluvní výrazové prostředky žáků, rozvíjejí jejich celkový psychofyzický projev a zdokonalují jejich odborné dovednosti pro vlastní samostatnou uměleckou činnost.

Součástí výuky jsou i společné návštěvy a hodnocení vybraných programů, na něž jsou žáci předem připravováni četbou předlohy, seznámením s autorem a dílem, dobovým kontextem, žánrem apod.

Při výuce i zveřejňovaných programech jsou využívány inspirativní pomůcky, např. k vytváření náznaku prostoru, kostýmu, rekvizity, dále hudební, filmové popř. video nahrávky i obrazový materiál a knihy.

Sólový dramatický projev a umělecký přednes

Sólový dramatický projev a umělecký přednes patří do skupiny předmětů vyučovaných v literárně dramatickém oboru individuálně. Je dotován 1/2 vyučovací hodinou týdně na každého žáka. Učitel v hodině pracuje se žákem na motivu z dramatické hry, na dramatické postavě, na textu pro přednes, přiměřenému věku a odborné vyspělosti žáka. Využívá dramatické hry

jako základní metody práce k ozřejmování situace, charakteru postav a jejich vztahů, v přednesu pak k ozřejmování slova jako gesta, dialogu jako formy kontaktu apod. Učitel propracovává se žákem předlohy z hlediska vytvoření a vyjádření osobitého vztahu žáka k jejich tématu, dále z hlediska logického sdělování obsahu a respektování stylu a formy díla. Pracuje se žákem na zdokonalování techniky projevu. Pomáhá mu budovat osobní repertoár i z hlediska společenského uplatnění.

Dějiny dramatické tvorby

Dějiny dramatické tvorby je předmět dotovaný 1/2 vyučovací hodiny týdně pro každou ročníkovou skupinu. Tuto časovou dotaci lze podle charakteru výuky spojovat do větších časových celků /např. 2 vyučovací hodiny 1x měsíčně/. Obsah výuky úzce souvisí s předměty základy dramatické tvorby, sólový dramatický projev a umělecký přednes a pomáhá žákům ozřejmovat jednotlivé oblasti dramatické tvorby v souvislostech s dobou jejich vzniku. V 1. ročníku je to teorie a historie umění přednesu, ve 2. ročníku vývoj dramatické interpretace literárních předloh, ve 3. ročníku historie divadla a hereckého projevu, ve 4. ročníku dějiny divadelní avantgardy 20. století a současné dramatické umění, vše v kontextu s vývojem kultury a společnosti.

Pohyb

Předmět pohyb je v učebních plánech dramatického oddělení dotován 1 vyučovací hodinou týdně. Vzhledem k speciálním nárokům výuky je vyučován odborným učitelem pohybové výchovy. Je však nutné, aby si učitel tohoto předmětu uvědomil odlišnost pohybové přípravy žáků literárně dramatického oboru od pohybové přípravy žáků tanečního oboru. Kromě celkové kultivace pohybového projevu žáků LDO a rozvoje jejich komunikativních dovedností by tato příprava měla směřovat k osvojování specifických dovedností potřebných pro dramatický projev, tj.

k rozvoji schopností žáků zobrazit lidské chování a jednání. Ať už se jedná o zařazení tanců, využití principů a prvků různých pohybových technik /klasického tance, gymnastiky, pantomimy/, vždy je nutné nazírat jejich výběr z tohoto hlediska. Učitel seznamuje žáky s cílem, pro který si vybranou techniku osvojují a vyžaduje od nich vždy plné vnitřní zaujetí i při provádění technických cviků o úsilí dobrat se co nejlepších výsledků. Pomocí náročnějších úkolů rozvíjí v žácích cit pro rytmus a dynamiku, pro tvar pohybu, prostorové a hudební citění i představivost a fantazii z pohybových impulsů. Ve cvičeních a tvořivých improvizacích žáků se učitel zaměřuje na jejich kultivovaný a výrazschopný pohyb celého těla.

Zdrojem inspirace pro pohybový dramatický projev zůstávají i nadále zvuky a hudba, které rozvíjejí múzičnost i představivost a fantazii žáků. Proto jsou ve spolupráci s korepeticitorem pěstovány neustále hudebně rytmické činnosti i zpěv a tanec jako organická součást pohybového dramatického projevu. V improvizacích na hudbu učitel sleduje a rozvíjí schopnost žáků respektovat v pohybovém projevu i členění hudebních skladeb po stránce formální.

Náplň hodin předmětu pohyb je v každém ročníku určována tématem hlavního ročníkového předmětu - základy dramatické tvorby. Toto téma zpracováváno do závěrečné ročníkové práce je pro žáky zároveň motivací pro cílevědomé osvojování potřebných pohybových technik. Učitel předmětu pohyb proto úzce spolupracuje s učitelem hlavního předmětu.

Hudebně hlasová příprava

Hudebně hlasová příprava je pro žáky dramatického oddělení, studující podle UP č. 26, předmět povinný. Je dotován 1 vyučovací hodinou týdně. Výuku vede učitel hudebního oboru, který má potřebnou odbornou přípravu pro tento předmět.

Hlavním obsahem výuky je doplnění základů dramatické tvorby, sólového dramatického projevu a uměleckého přednesu o elementární hudební výchovu, hygienické posazení hlasu

v širším hlasovém rozsahu než je mluvní poloha a konečně o schopnost vyjádřit výraz v hudební formě. Při správně posazeném hlasu je preferováno přirozeně zpívané slovo před ušlechtilostí a krásou tónu. Hlasová pedagogika se zde podřizuje tzv. hereckému zpívání. Předmět se vyučuje ve skupině, ale není totožný se sborovým zpěvem, který má jiné cíle i okruh studijních hudebních materiálů. Podle počtu zájemců /nejvýše 10 v jedné skupině/ lze jej vyučovat spolu se žáky příslušných ročníků slovesného i loutkářského oddělení.

Práce v souboru

Práce v souboru je předmět meziročníkový. Vzhledem k tomu, že u žáků II. stupně se již počítá s uvědomělým zájmem o studium literárně dramatického oboru, měli by se v průběhu studia zúčastnit práce v souboru v podstatě všichni žáci 1.- 4. ročníku. Především však samozřejmě ti žáci, kteří se individuálně připravují ke studiu na vysoké škole uměleckého a pedagogického směru. Dále pak ti žáci, kteří se chtějí věnovat zájmové umělecké činnosti v oblasti divadla či poezie a působit jako vedoucí souboru, režiséři, dramaturgové, herci.

Hlavním obsahem práce v souboru je vytváření inscenací z oblasti poezie, prózy, dramatických žánrů.

Práce v souboru umožňuje žákům v uceleném tvaru prakticky uplatnit a ověřit si schopnosti a ve vyučovacím procesu získané dovednosti a výsledek zveřejnit.

Metoda přípravy je v zásadě totožná s metodami výuky základů dramatické tvorby. Žáci by však měli mít možnost seznámit se nejen s různými dramatickými žánry a styly, jak tomu je v osnovách jednotlivých ročníků, ale i s různými režijními přístupy k předloze a režijními postupy při práci s herci. Znamená to potřebu přizvávat k práci se souborem externí režiséry, např. studenty vyšších ročníků režie DAMU, absolventy, jiné pedagogy apod.

Nejtalentovanějším žákům a absolventům, u nichž je prokazatelný vyhraněný zájem a dovednosti, má být umožněno ověřit si své schopnosti režijní či dramaturgické nejen prací asistentickou, ale i samostatnou - pod vedením pedagoga hlavního předmětu.

Práce v souboru je praktickou přípravou k samostatné umělecké činnosti.

Zveřejněné výsledky práce v souboru jsou součástí kulturně společenské činnosti školy.

Individuální příprava ke studiu

Individuální příprava ke studiu se týká žáků dramatického oddělení, studujících podle UP č. 26. Pro jednotlivé žáky, kteří byli do tohoto studia zařazeni, připravuje učitel ve spolupráci s nimi program, prohlubující základní ročníkovou výuku. Učitel v této výuce rozvíjí individuální schopnosti žáka intenzivní prací v hodině i zadáními pro samostatnou praktickou i teoretickou domácí přípravu. Každý žák má pro tuto výuku samostatný studijní plán, který perspektivně směřuje k jeho přípravě ke studiu na střední nebo vysoké škole příslušného oboru. Obsah výuky vychází z požadavků těchto škol.

UČEBNÍ PLÁNY LITERÁRNĚ DRAMATICKÉHO OBORU

Uč. plán č. 25

II. stupeň základního studia

Oddělení dramatické

Studijní zaměření na zájmovou uměleckou činnost

Pro žáky od 14 let a pro dospělé

Délka studia : 4 roky

Předmět	PV	1.	2.	3.	4.
1. Dramatika a slovesnost ^{2/}	2,5	-	-	-	-
2. Základy dramatické tvorby	-	1,5	1,5	1,5	1,5
3. Pohyb ^{1/}	1	1	1	1	1
4. Dějiny dramatické tvorby ^{3/}	-	0,5	0,5	0,5	0,5
5. Sólový dramatický projev a umělecký přednes ^{7/}	-	0,5	0,5	0,5	0,5
6. Práce v souboru	-	1	1	1	1
7. Přednes ^{2/6/}	1				
C e l k e m	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5

Předmět č. 6 se vyučuje společně se žáky uč. plánu č. 26

Uč. plán č. 26

Oddělení dramatické

Studijní zaměření na přípravu na vysoké školy

Pro žáky od 14 let a pro dospělé

Délka studia: 4 roky

Předmět	1.	2.	3.	4.
1. Základy dramatické tvorby	1,5	1,5	1,5	1,5
2. Pohyb ^{1/}	1	1	1	1
3. Dějiny dramatické tvorby ^{3/}	0,5	0,5	0,5	0,5
4. Sólový dramatický projev a umělecký přednes ^{7/}	0,5	0,5	0,5	0,5
5. Hudební a hlasová průprava ^{4/}	1	1	1	1
6. Práce v souboru	1	1	1	1
7. Individuální průprava ke studiu ^{5/}	1	1	1	1
C e l k e m	6,5	6,5	6,5	6,5

Předměty č. 1-4 se vyučují v příslušných ročnících učebního plánu č. 25.

Předměty č. 5-6 se vyučují společně se žáky uč. plánu č. 25.

Poznámky k učebním plánům literárně dramatického oboru

1. Při vyučování se používá korepetice.
2. Průpravná výuka pro žáky, kteří nenavštěvovali I. stupeň základního studia.
3. Předměty dějiny dramatické tvorby, dějiny slovesné tvorby a dějiny dramatické tvorby s loutkou je možné vyučovat jednou měsíčně po dvou vyučovacích hodinách - učební plán č. 25-30.
4. Předmět hudebně hlasová průprava je určený i pro další žáky příslušných ročníků, učební plán č. 26, 28, 30. Počet žáků ve skupině určuje Vyhláška MŠ ČSR o lidové škole umění.
5. Předmět individuální příprava ke studiu je vyznačený v třídní knize u každého žáka, který studuje podle individuálního plánu.
6. Předměty přednes v dramatickém a slovesném oddělení a předmět technika vodění jednoduchých loutek a přednes v loutkářském oddělení se na I. stupni a v průpravné výuce II. stupně vyučuje ve skupině, v níž počet žáků určuje Vyhláška MŠ ČSR o lidové škole umění.
7. Předměty sólový dramatický projev a umělecký přednes v dramatickém oddělení, umělecký přednes ve slovesném oddělení a sólový loutkářský projev a přednes v loutkářském oddělení se vyučuje individuálně - učební plán č. 25-30.

ZÁKLADNÍ STUDIUM - II. STUPEŇ

Oddělení dramatické

PRŮPRAVNÁ VÝUKA

/1 rok - 4,5 hodin týdně/

Předměty

dramatika a slovesnost
pohyb
přednes

Výchovně vzdělávací cíl

Vytvořit přátelský pracovní kolektiv pomocí společné odborné přípravy. Pochopit hlavní principy tvořivé dramatické a slovesné činnosti a zvládnout elementární odborné dovednosti.

Prostředky k dosažení stanovených cílů

Metody a formy práce

Svým aktivním postojem, zájmem o každého člena skupiny, vytvářením ovzduší důvěry a tolerance umožňujeme starším začátečníkům zbavovat se rušivých zábran a uvolňovat se v projevu. Vytváříme podmínky, v nichž se mohou navzájem poznávat, učit se respektovat své odlišnosti a hodnotit klady i nedostatky ve svém osobním i odborném projevu. Společně hledáme cesty, jak tyto nedostatky odstraňovat a jak zároveň rozvíjet schopnost přirozeně a přitom kultivovaně se projevovat. Informujeme žáky o rozsahu dovedností a vědomostí potřebných pro dobrou úroveň dramatického a slovesného projevu. Vedeme žáky, i pomocí vhodných motivací, k vědomému zvládnutí elementárních odborných dovedností technických i výrazových a k jejich uplatňování ve společné hrové činnosti. Hovoříme se žáky o problémech, se kterými se střetávají. Navozujeme modelové situace, ve kterých jsou nuceni zaujímat k těmto problémům své stanovisko, vidět je z různých úhlů pohledu a hledat jejich řešení. Využíváme období druhé citlivosti /pubertálního věku, v němž se většina těchto starších začátečníků nachází/, abychom prohloubili jejich vztah k okolnímu světu a lidem.

v něm, působili na jejich mravní a citovou výchovu a pomohli jim vytvářet stupnici hodnot.

V předmětu dramatika a slovesnost /2,5 hodiny týdně/ postupujeme pomocí cvičení a her, rozvíjejících smyslové vnímání a schopnost vcítování /od nejjednodušších Kimových her, her na soustředění pozornosti, na "zrcadla" apod./, přes výpovědi o vlastních zážitcích /formou hraných etud i písemných vyjádření/ až k pokusům interpretovat vhodně volená drobná umělecká díla.

Úkoly pro kolektivní improvizaci zadáváme tak, aby žáci měli možnost rozhodnout svým jednáním řešení situace. Hledáme témata, která umožňují různé variace. K tomu přispíváme i výměnou rolí, změnou zadaných okolností, změnou vzájemných vztahů. Rozdělováním úkolů po menších skupinách umožňujeme žákům vzájemně se vidět při projevu a hodnotit. Využíváme působení uměleckých děl výtvarných, hudebních atd. k rozvíjení osobnosti žáků a k obohacení jejich projevu.

Ve slovesné výchově inspirujeme žáky k bezprostřednímu autentickému vyjádření vlastního zážitku, nejlépe se vztahem k tématu práce skupiny. Hrajeme různé hry se slovy, abychom v žácích pěstovali smysl pro významové a citové odstíny jednotlivých výrazů a spojení.

Výuku o vývoji evropského dramatického umění v kontextu s evropskými kulturními dějinami organizujeme obdobně jako v 6. ročníku I. stupně. Buďte v dvouhodinových seminářích jednou měsíčně nebo průběžně v hodinách dramatiky a slovesnosti. Abychom probudili aktivní zájem žáků o tuto výuku, pověřujeme je dílčími úkoly doplňujícími jednotlivá témata /např. vyhledat zajímavý dobový text, výtvarné dílo apod./, přičemž vycházíme z jejich možností i osobních dispozic.

V mluvní přípravě se zaměřujeme na zřetelnou výslovnost a znělost hlasu a objasňujeme žákům i pomocí motivace, jak tyto základní požadavky mluvního projevu splnit. Vhodných motivací používáme hlavně zpočátku, abychom pomohli žákům

rychle prakticky si osvojit potřebné základní dovednosti /aktivně uvolněné držení těla, dechovou oporu, aktivizaci podbřišku, aktivizaci mluvidel/. Zvláště v případech zjištěných vad výslovnosti a hlasových deformací je tento postup nutný, abychom mohli chyby odstraňovat, aniž bychom na ně příliš upozorňovali. Tím se vyvarujeme křečovitého úsilí o správnost u příliš svědomitých žáků, případně předčasné rezignace na nápravu u méně ctižádostivých. Teprve až sami správné návyky prakticky zvládnou, vyžadujeme od nich vědomou spolupráci a samostatnou domácí přípravu.

V předmětu pohyb /1 hodina týdně/ využíváme moderního společenského tance i vybraných lidových tanečních her a dobových družných tanců k překonání ostychu pohybově se v novém kolektivu projevit. Družné tance jsou zvláště vhodným materiálem, protože přirozeně rozvíjejí schopnost navazovat kontakt s partnery a jsou v nich organicky obsaženy požadavky jak na volný pohyb v prostoru s respektováním ostatních, tak na zvládnutí prostorových pohybových útvarů /kruh, zástup, řada atd./. Kromě partnerského a prostorového cítění pomáhají družné tance rovněž rozvíjet i hudebně rytmické cítění a pěstovat přirozený zpěv. Pohybový výraz rozvíjíme též ve spojení s cvičeními smyslové vnímavosti - zvláště hmatové /hmatová citlivost celého těla/. Velkou pozornost věnujeme průpravným cvikům pro správné držení těla, které provádíme především v lehu na zemi a v ostatních přízemních polohách.

V předmětu přednes, vyučovaném v malých skupinách /2-3 žáků/, na něž se dělí každá ročníková skupina /s dotací 1 hodiny týdně pro každou malou skupinu/ se zaměřujeme na individuální projev každého žáka. Na drobných cvičných textech procvičujeme výrazové varianty pomocí různých podtextů i změnou zadaných okolností. Pomáháme žákům vybrat si text, ke kterému mají osobní vztah, aby jej mohli interpretovat jako aktuální osobní sdělení. Využíváme možnosti magnetofonových nahrávek pro získání představy o vlastním výkonu a uvědomění si nedostatků v projevu.

Navazujeme kontakt s rodiči prostřednictvím třídních schůzek /spojených s ukázkami práce žáků přípravného ročníku II. stupně/ i individuálně, aby získali představu o cílech a metodách práce LDO a tím i kladný vztah k naší výchovně vzdělávací činnosti.

V závěrečném interním ročníkovém vystoupení umožňujeme žákům, aby si před malým okruhem publika z řad rodičů a přátel ověřili dosažené výsledky.

Studijní úkoly

Dramatika a slovesnost

- a/ Naučit se aktivně účastnit společenské hry a reagovat na partnery.
- b/ V etudě zvládnout jednoduchý dramatický děj, tzn. uvědomit si svoji roli a úkol v příběhu a podle toho jednat.
- c/ Umět přizpůsobit své jednání změně zadaných okolností.
- d/ Zvládnout ve cvičení hru s předmětem a dialog s předmětem jako partnerem a vyjádřit vztah k němu.
- e/ Zvládnout krátké pointované slovní sdělení vlastního zážitku /mluvené i psané/.

Dějiny:

Doplnit svými poznatky zvolené téma z kulturních dějin.

Mluva:

- a/ Uplatňovat v mluvním projevu vědomě správné technické dovednosti /aktivní uvolněné držení těla, dechovou oporu, rezonanci v masce, aktivizaci mluvidel - jazyka, spodní čelisti, rtů, aktivizaci podbříšku/.
- b/ Výrazně vyslovovat.
- c/ Zvládnout rytmický mluvní projev v dvoudobém i třídobém rytmu ve spojení s hrou na tělo a hrou na lehce ovladatelné nástroje.

Pohyb:

- a/ Zvládnout jednoduchý družný tanec se zpěvem a hrou na lehce ovladatelné nástroje.
- b/ Zvládnout ve cvičeních základy správného držení těla a snažit se vědomě je uplatňovat v pohybovém projevu.
- c/ Umět pojmenovat základní části těla.

Přednes:

- a/ Zvládnout rytmický mluvní projev v kolektivním přednesu se spojením s hrou na tělo a hrou na lehkoovladatelné nástroje.
- b/ Zvládnout ve cvičeních vyjádření jednoduchého podtextu.
- c/ Uvědomit si základní výrazové prvky přednesu jako prostředky pro sdělování /významový přízvuk, pauza, intonace, tempo a dynamika/ a pokoušet se s nimi pracovat.
- d/ Přirozeně a přitom kultivovaně přednést osobně vybraný drobný text.

Kriteria pro postup do 1. ročníku II. stupně

Schopnost zvládnout v kolektivní a individuální ukázce úkoly stanovené v předmětech dramatika a slovesnost a přednes.

ZÁKLADNÍ STUDIUM - II. STUPEŇ

Oddělení dramatické

Předměty

základy dramatické tvorby
sólový dramatický projev
a umělecký přednes
dějiny dramatické tvorby

1. ročník

Výchovně vzdělávací cíl

Rozvíjet v žácích schopnost uvědomit si význam tvořivého přístupu k životu a práci.

Vést žáky k aktivní účasti ve společné a individuální dramatické činnosti.

Učit je vést jednoduchá cvičení.

Vytvořit základ povědomí o funkci umění v souvislosti s vývojem kultury a společnosti.

Metody a formy práce

Ve výuce základů dramatické tvorby uvádíme žáky do modelových situací, v nichž musí zaujímat osobní stanovisko a podílet se na jejich řešení. Hledáme v současném životě a ve zkušenostech žáků takové momenty, které je provokují k aktivnímu jednání. Oceňujeme odvahu žáků projevit svůj názor, i když si tím mohou znesnadnit svoji situaci. Vedeme žáky k uvědomování si svých psychofyzických vlastností a jejich kladů i záporů, aby došli jak k vnitřnímu, tak i fyzickému sebepoznání. K tomu využíváme již známých metodických postupů /např. výměny rolí v konfliktní situaci, zpracování vlastního zážitku formou monologu, zveřejnění vnitřního monologu, navazování kontaktů s různě charakterizovanými partnery/. K obohacování výrazových prostředků uplatňujeme odzrcadlování, fázovaný pohyb, omezuje pohybové možnosti těla, používáme jednání

a imaginární rekvizitou, v imaginárním prostoru.

Různými podněty smyslovými, citovými, myšlenkovými rozvíjíme schopnost žáků variovat svůj psychofyzický projev. Učíme je chápat dramatický projev ne jako opakování dosažených výsledků, ale podněcujeme je vždy znovu řešit dramatickou situaci. Při přípravě společné ročníkové práce usilujeme o to, aby žáci spolupracovali již na volbě tématu. Umožňujeme jim uplatnit i vlastní texty.

Vyvoláváme zájem žáků o inscenaci /případně film/, kterou jsme vybrali jako objekt pro jejich pokusy o zhodnocení a připravujeme je na ni. /Čtením textové předlohy, seznámením s dobovou situací, autorem, žánrem atd./.

V předmětu sólový dramatický projev a umělecký přednes pomáháme žákům individuálně objevit si pro přednes texty, jejichž téma je silně zaujme a jejichž výrazové prostředky budou odpovídat jejich naturelu, aby se s obsahem i formou předlohy mohli ztotožnit.

Zároveň společně vyhledáváme a interpretujeme texty dokumentární slovesnosti /např. zprávy, deníky, dopisy/ i meziútvary /cestopisy, literaturu faktů/ dobové i soudobé, abychom učili žáky důsledně logicky sdělovat obsah a přitom respektovat formu a styl. Vedeme je ke zdokonalování práce s pauzou. Učíme je vybírat a organicky uplatňovat mimoslovní prostředky přednesu /gestické, výtvarné, hudební/. Zdůrazňujeme podřízenost těchto prostředků slovnímu projevu a nutnost jejich stylizace. Rozvíjíme průběžně jejich schopnost vyjádřit se spatra na zadané téma, aby byli nuceni bez přípravy souvisle promluvit ke skupině. Doplňujeme teoretické znalosti žáků potřebné ke zvládnutí předlohy i jejich vědomosti o autorovi a dobových souvislostech.

V předmětu dějiny dramatické tvorby se zabýváme teorií a dějinami umění přednesu a jejich souvislostmi s vývojem kultury, literatury a společnosti.

Studijní úkoly

1. Základy dramatické tvorby

- a/ Zvládnout techniku jednoduchého fyzického jednání na vnější a vnitřní podněty.
- b/ V improvizacích a studách zaměřených k rozvíjení představitivosti a fantazie dosáhnout v různých variantách pravdivého a výrazného zveřejnění - smyslového zážitku - citového zážitku.
- c/ Umět pohybově rytmicky reagovat na podněty literární, hudební a výtvarné a pokoušet se o stylizovaný projev.
- d/ V kolektivní dramaturgické, režijní, výtvarné spolupráci realizovat pod vedením učitele drobný ucelený tvar z oblasti přednesu.
- e/ Pokusit se zhodnotit hereckou složku zhlédnutého dramatického díla /divadelní představení, televizní inscenace, rozhlasové hry, filmy/

2. Sólový dramatický projev a umělecký přednes

- a/ Prohloubit dovednosti získané v základech dramatické tvorby /úkol č. 1, 2, 3/.
- b/ Zvládnout teoreticky i prakticky zásady české výslovnostní normy.
- c/ Zdokonalit práci s pauzou.
- d/ Vědomě používat mimoslovní prostředky přednesu.
- e/ Interpretovat autorský text jako svou výpověď /báseň, prózu/.
- f/ Udržovat svoji úroveň kondičními rozcvičkami.
- g/ Pronést bez přípravy krátké sdělení na dané téma.

3. Dějiny dramatické tvorby

Doplnit svými poznatky zvolené téma z dějin umění přednesu.

2. ročník

Výchovně vzdělávací cíl

Učit žáky hodnotit vztah ke světu pochopením významu tvořivého přístupu k životu a práci.

Rozvíjet v žácích schopnost samostatně aktivně a tvořivě přistupovat k společným a individuálním činnostem.

Prohlubovat schopnost žáků vést jednoduchá cvičení s ostatními členy kolektivu.

Seznamovat žáky s funkcí dramatického umění v souvislosti s vývojem kultury a společnosti.

Metody a formy práce

Při řešení modelových situací /které žákům jednak předkládáme hotové, jednak vyžadujeme, aby je vytvářeli sami z vlastních zkušeností a zážitků/ učíme žáky v základech dramatické tvorby hodnotit postoje jeduajících postav k dané situaci, jejich vzájemné vztahy a cíle jejich jednání. Vyhledáváme náměty, které se žáků úzce dotýkají a provokují je k aktivitě /v tomto věku 15-16 let je to např. téma spravedlnosti, odpovědnosti, práva rozhodovat o sobě, práva na lásku apod./.

V literárních textech různých dob i žánrů volíme témata, která skupinu zaujala a snažíme se spolu se žáky pochopit, jak je řešení téhož námětu ovlivněno charaktery a vztahy postav, společenským kontextem i autorem zvoleným žánrem. Prohlubujeme vědomosti a znalosti žáků, vztahující se ke zvolené předloze, odkazy na důležité prameny a požadujeme, aby se jimi zabývali. Výtvarnými, hudebními i dalšími literárními díly obohacujeme představy žáků o příslušné době a její atmosféře. Těchto děl, zvláště výtvarných, využíváme i pro získávání praktických dovedností /např. pro stylizovaný dobový pohybový výraz - metoda odzrcadlování/.

Vedeme žáky k pokusům interpretovat různé dobové texty už se zřetelem k jednání dramatické postavy. Při práci na před-

loze hledáme spolu se žáky nejrůznější způsoby vyjádření téhož námětu /pohybem, zvukem, věcí/. Vyhýbáme se popisnosti, ilustrativnosti. Usilujeme o vytvoření metafory, nalezení znaku, obohacení podtextu. Provokujeme žáky k nadsázce, abychom je zbavili ostychu výrazně se vyjádřit. Požadujeme pravdivost v projevu ve smyslu plného citového zaujetí pro téma, pravdivost vzájemných vztahů a zvládnutí zvolených vyjadřovacích prostředků, nikoliv však pravdivost ve smyslu psychologického realismu. Tuto průpravu posléze soustřeďujeme ke společné realizaci malého dramatického tvaru. Využíváme principů epického divadla, které odpovídají cílům pedagogické práce v tomto ročníku a nevyžadují jeho předlohu hotovou divadelní hru, jejíž tvořivé nastudování je v ročníkové skupině až na výjimky prakticky neuskutečnitelné. Proto se orientujeme spíše na drobné prózy, případně ucelené úryvky větších prozaických děl, epické básně apod., z nichž dramatický tvar společně budujeme.

Kromě vedení technických rozcviček, které si postupně vytváří každý žák individuálně podle svých potřeb, pověřujeme jednotlivé žáky, aby si pro kolektiv připravovali náměty na cvičení a improvizace, které provedou. Ta pak postupně zařazujeme do vyučovacích hodin.

Pro společný námět k diskusi vybereme /pokud možno v souvislosti s tématem, které žáky zajímá/ divadelní nebo televizní inscenaci, případně film a budeme požadovat na žácích, aby rozlišili jednotlivé složky dramatického díla a začali chápat, jak ovlivňují práci herce.

V předmětu sólový dramatický projev a umělecký přednes využíváme možnosti individuální práce s žáky k detailnějšímu propracování jejich úkolů ve společné hře i k případnému odstranění individuálních nedostatků v psychofyzickém projevu.

Seznamujeme je se strukturou textu pro přednes a se zákonitostmi výstavby přednesu. Poskytujeme jim potřebné pou-

čení z teorie verše a vyžadujeme uplatňování nabytých vědomostí při přípravě přednesu poezie. Pracujeme na drobných prózách. Vedeme žáky k chápání odlišností v přednesu poezie a prózy. Objasňujeme nutnost zachovávat v interpretaci jednotu obsahu, formy a stylu.

Ukládáme jim témata pro krátké projevy bez přípravy i dialogické /diskuse, polemika/. Objasňujeme jejich charakter a cíl. Vyžadujeme, aby žáci mluvili přirozeně a přitom kultivovaně a využívali osvojenou vyjadřovací techniku. Variujeme dané okolnosti.

V předmětu dějiny dramatické tvorby se zabýváme dramatickou interpretací literárních předloh nedivadelních v souvislosti s vývojem kultury, literatury a společnosti.

Studijní úkoly

1. Základy dramatické tvorby

- a/ Ve cvičení zvládnout fáze psychofyzického jednání /podnět, zhodnocení, reakce/.
- b/ Jednáním mimoslovními prostředky /pohybem, zvukem/ vyjádřit vztah k partnerovi a daným okolnostem.
- c/ Sdělně zvládnout jednání v kontrastu k daným okolnostem nebo ve vztahu k partnerovi.
- d/ Vyjádřit zážitek stylizovaným projevem.
- e/ Zvládnout ve cvičení stylizovaný projev ve zvoleném dobovém stylu.
- f/ Interpretovat zadaný jednoduchý dialog ve variantách
- obměny času, prostoru
- obměny nálad
některé z nich vědomě fixovat.
- g/ Umět vést a motivovat členy kolektivu v krátkých cvičeních a improvizacích.
- h/ V kolektivní spolupráci dramaturgické, režijní, výtvarné realizovat pod vedením učitele malý dramatický tvar s využitím principů epického divadla.

ch/ Rozlišit jednotlivé složky dramatického díla /text, režie, scéna atd./ a začít chápat, jak ovlivňují práci herce.

2. Sólový dramatický projev a umělecký přednes

- a/ Prohloubit dovednosti získané v základech dramatické tvorby /úkol č. 1-5/.
- b/ Poznat výstavbové postupy přednesu a pokusit se o samostatnou výstavbu přednesu.
- c/ Udržovat a zvyšovat technickou úroveň kondičními rozvíčkami.
- d/ Pronést bez přípravy krátké sdělení, vést dialog na dané téma s uplatněním osvojené vyjadřovací techniky.

3. Dějiny dramatické tvorby

Doplnit svými poznatky zvolené téma z oblasti interpretace literárních nedivadelních předloh.

3. ročník

Výchovně vzdělávací cíl

Podněcovat žáky k aktivnímu formování osobnosti ve smyslu odpovědného a tvořivého přístupu k životu a práci.

Rozvíjet schopnost žáků vést práci na improvizacích a studách s ostatními členy kolektivu.

Vyhledávat mezi žáky pedagogické talenty a pověřovat je přiměřenými úkoly.

Orientovat žáky ve vývoji dramatického umění v souvislosti s vývojem kultury a společnosti a seznamovat je se současnými vývojovými tendencemi dramatického umění.

Metody a formy práce

Snažíme se i vlastními postoji k životu a práci působit na žáky, aby dokázali svoji tvořivost, projevovanou v drama-

tických činnostech, uplatňovat i v každodenním životě a uvědomovali si, oč je takový život zajímavější a cennější. Ve výuce základů dramatické tvorby rozšiřujeme jejich výrazový rejstřík slovní i pohybový, např. zadáváním protiúkolů, /charakterizovat spolužáka ze skupiny, který je kontrastního založení, dále charakterizovat postavu z předlohy, která má kontrastní rysy vzhledem k představiteli apod./. Tím rozvíjíme schopnost žáků pracovat na sobě, odhalovat svoje další možnosti. Průpravu pak uplatňujeme v improvizacích a etudách různých žánrů a danými typy. Soustřeďujeme se především na zvládnutí pohybové charakterizace, zabýváme se rytmem jako základem určujícím psychofyzický projev člověka. Využíváme i historického materiálu, který poskytuje pro tuto práci komedie dell'arte.

Zpracováváme s žáky krátké dialogy formou hry s textem /měníme dané okolnosti, vztahy atd./, abychom předcházeli zmechanizování textu. Snažíme se, aby žáci skutečně jednali, slyšeli se, reagovali na podtext a ne jen opakovali napsané repliky. Požadujeme, aby žáci v konečné fázi tyto dialogy inscenovali, vytvořili pro ně i náznak scény a kostýmu a využili funkčně i další divadelní výrazové prostředky /světlo, zvuky, hudbu/.

V improvizacích seznamujeme žáky s formálními znaky etudy jako drobného uměleckého tvaru. Požadujeme, aby si připravili náměty na etudy, pokusili se pracovat na nich s ostatními a fixovali jejich rámcový tvar.

V ročníkové práci usilujeme spolu se žáky o vyhledání námětu v předloze, která je vhodná pro převážně pohybové vyjádření. Předlohu společně zpracováváme dramaturgicky, režijně i výtvarně.

Pedagogicky talentované žáky, kteří jsou odborně na výši a jejich zájem o pedagogickou práci i předpoklady pro ni jsou výrazné, začínáme pověřovat soustavně drobnými úkoly v některém nižším ročníku, kde vykonávají funkci našeho asistenta. Využíváme i jejich specifických dovedností /např. sportovních,

hudebních apod./ pro obohacení metod a forem práce v tomto ročníku a konzultujeme s nimi jejich názory a zkušenosti.

Inscenace vybraná ke shlednutí má v tomto ročníku poskytnout téma k diskusi o jejím ideovém záměru a o smyslu použitých inscenačních prostředků. Zároveň bychom se měli od žáků dovědět, jak hodnotí hereckou složku v souvislosti s ideovým záměrem inscenace, jestli jej podporovala nebo ne.

V předmětu sólový dramatický projev a umělecký přednes dále propracováváme s žáky vybrané dialogy. Vedeme je k vytváření osobního repertoáru z různých dobových dramatických i literárních textů, který jim pomáháme společensky uplatňovat. Vyžadujeme od nich samostatnou přípravu a tvořivou aplikaci osvojených metodických postupů pro práci na zvolené předloze.

Pro rozvíjení schopnosti mluvit spatra uvádíme žáky do situací, v nichž zveřejňují svůj vnitřní monolog. Pomáháme jim pěstovat cit pro míru a vytvoření formy např. časovým omezením, určením situace na začátku a na konci, k němuž musí dospět. Zadáváme jim úkoly - konferovat bez přípravy krátké pásmo z textů ostatních spolužáků, případně pronést reportáž k shlednutému sportovnímu utkání, vést program jako např. "Křeslo pro hosta" apod.

V předmětu dějiny dramatické tvorby je ve 3. ročníku hlavním tématem vývoj hereckého projevu a divadla v souvislosti s vývojem kultury a společnosti.

Studijní úkoly

1. Základy dramatické tvorby

- a/ Dokázat rozšířit směrem k typu - charakteru svůj pohybově mluvní dynamický stereotyp.
- b/ V improvizaci - etudě udržet v jednání zadaný typ - charakter.
- c/ Provést krátkou improvizaci v různých dramatických žánrech /drama, komedie, klauniáda, groteska atd./.
- d/ Zvládnout krátký dramatický dialog jako vyšší formu vyjádření vztahu s využitím divadelních výrazových pro-

středků.

- e/ Samostatně vyhledat vhodný námět /i hudební motiv/ etudy pro ostatní členy kolektivu a vést je při realizaci.
- f/ V kolektivní spolupráci dramaturgické, režijní, výtvarné realizovat pod vedením učitele ucelený dramatický tvar, ve kterém bude dominovat pohyb.
- g/ Dokázat vystihnout ideový záměr shlédnuté inscenace a pochopit smysl použitých inscenačních prostředků. Pokusit se zhodnotit, zdali herecká složka byla v souladu s ideovým záměrem inscenace.

2. Slovní dramatický projev a umělecký přednes

- a/ Prohloubit dovednosti získané v základech dramatické tvorby /úkol č. 1 - 4/.
- b/ Pokoušet se interpretovat různé dobové dramatické a literární texty.
- c/ Ve cvičení interpretovat zadaný dialog nebo monolog v různých žánrech.
- d/ Pokusit se samostatně o dramaturgickou úpravu textu pro projev přednesový a dramatický.
- e/ Udržovat a zvyšovat technickou úroveň kondičními rozcvíčkami.
- f/ Pokusit se o využití osvojení vyjadřovací techniky /plnit úkol moderátora nebo konferenciéra, reportéra atd./.

3. Dějiny dramatické tvorby

Doplnit svými poznatky zvolené téma z historie divadla a vývoje hereckého projevu.

4. ročník

Výchovně vzdělávací cíl

Uvědomit si svoje specifické schopnosti a tvořivě je uplatňovat v práci pro společnost.

Získané vědomosti a dovednosti v oblasti dramatické tvorby samostatně a tvořivě uplatňovat v odborných činnostech, ve kterých žáci vědomě vyjádří své mravní a estetické postoje k životu a práci.

Seznámit se se stavem a pochopit funkci současného dramatického umění v kontextu vývoje kultury a společnosti.

Metody a formy práce

Pomáháme žákům uvědomit si, jací skutečně jsou, jaké mají při svých vlastnostech a schopnostech možnosti uplatnění, aby se vyrovnali s životní realitou a snažili se v daných možnostech tvořivě žít a pracovat pro společnost. K tomu využíváme i vybraná díla z umělecké literatury, divadla a filmu, která se těmito problémy zabývají.

Prohlubujeme vědomosti i odborné dovednosti žáků, aby základy dramatické tvorby zvládli a mohli se s dobrým pocitem a na úrovni věnovat zájmové dramatické činnosti. Zájemce o pedagogickou práci nadále pověřujeme spoluprací v nižších ročnících i samostatným vedením dílčích úkolů. S jednotlivými žáky absolventského ročníku konzultujeme výběr témat a předloh k samostatnému zpracování vlastního scénáře. Posléze sledujeme jeho realizaci.

Připravujeme se žáky absolventské vystoupení. Předlohu volíme tak, aby všem poskytla příležitost vyslovit se prostřednictvím svého úkolu ke zvolenému tématu a umožnila jim uplatnit získané odborné dovednosti případně i vlastní specifické schopnosti. Společně hledáme cesty k realizaci vytyčeného zá- měru. Neustálým variováním daných okolností, výměnou rolí, změnami vztahů usilujeme o to, aby všichni hráli společnou hru a ne každý jen svůj part. Snažíme se o tvořivou fixaci, čímž rozumíme možnost dílčích improvizací a změn v pevně vybudované stavbě inscenace. Hledáme spolu se žáky vlastní inscenační prostředky /výtvarné, hudební/, které odpovídají jak žánru, tak stylu inscenace a snažíme se, aby podpořily její vyznění. Touto komplexní přípravou i prací na inscenaci

pomáháme žákům porozumět i shlédnutému profesionálnímu dramatickému dílu, které jsme vybrali, umět je zhodnotit z hlediska jednotlivých složek, jež se promítají do hereckých výkonů a kladně nebo záporně je ovlivňují.

V předmětu sólový dramatický projev a umělecký přednes vyžadujeme na žácích samostatnou práci od výběru textu a jeho případné úpravy až po nastudování, ať už se jedná o poezii, prózu nebo dramatický text.

Umožňujeme žákům samostatně hodnotit vyslechnutý text z oblastí dětského i uměleckého přednesu podle poznanych zákonitostí interpretace uměleckého textu. S každým žákem individuálně dohodneme, jaký materiál z oblastí teorie nebo historie umělecké literatury či divadla si prostuduje, aby mohl spatra pronést přednášku.

V předmětu dějiny dramatické tvorby vycházíme z historie divatelní avantgardy 20. století a zabýváme se současným dramatickým uměním v souvislosti s vývojem kultury a společnosti.

Studijní úkoly

1. Základy dramatické tvorby

- a/ Připravit jednoduchý scénář a realizovat jej s dalšími členy kolektivu.
- b/ V kolektivní spolupráci dramaturgické, režijní, výtvarné realizovat pod vedením učitele absolventské vystoupení.
- c/ Zvládnout tvořivě svůj úkol v absolventském vystoupení. Svoji úlohu dokázat tvořivě fixovat.
- d/ Pokusit se zhodnotit v zhlédnuté inscenaci jednotlivé složky, jejich klady a zápory a celkové vyznění inscenačního záměru. Naučit se chápat hereckou práci jako základ, do něhož se promítají všechny složky.

2. Sólový dramatický projev a umělecký přednes

- a/ Nastudovat samostatně osobně zvolený text z oblasti poezie nebo prózy i z dramatické literatury.
- b/ Umět samostatně zhodnotit vyslechnutý přednes.
- c/ Prostudovat materiál k zvolenému tématu a přednést spatra přednášku.

3. Dějiny dramatické tvorby

Zpracovat svoje poznatky v ucelený obraz o vývoji dramatické tvorby v souvislosti s vývojem kultury a společnosti.

ZÁKLADNÍ STUDIUM - II. STUPEŇ

Oddělení dramatické

Předmět

pohyb

1. ročník

Výchovně vzdělávací cíl

Rozvíjet v žácích schopnost uvědomovat si význam přirozeného kultivovaného osobního pohybového projevu a pracovat na jeho zdokonalování.

Vést žáky k osvojování dalších pohybových dovedností pro bohatší dramatický výraz.

Metody a formy práce

V pohybové přípravě řešíme požadavky na pohybovou vybavenost žáků /správné držení těla, vedení dechem, obratnost, citlivost, hudební a prostorové citění, pohybový výraz/ po celé 4 roky vypracováváním pohybových rozcviček /4 - 5 za rok/. Každou používáme cca 2 měsíce a její provedení každou hodinu zpřesňujeme z hlediska některé složky. Zařazujeme cvičení, která zvýší smysl pro správné dávkování napětí a uvolnění - ve vlastním temporytmu /v tichu/ ve společném temporytmu /vedení hlasem, zvukem nebo hudbou/. Cvičení, která ovlivňují dobré držení těla /cviky na ovládnání páteře/ propojujeme s dechovými cvičeními a požadujeme vědomé používání dechu jak ve cvičeních na místě /např. nádech-narovnání, výdech-uvolnění a naopak/, tak v pohybu do prostoru /např. nádech-chůze z místa, výdech-na místě a naopak/. Rovněž ve cvičeních na měnící se napětí v těle upozorňujeme žáky na jejich úzkou souvislost s dechem. Učíme žáky spojovat vzniklé pocity s různými představami. K oživení smyslů využíváme různých motivací.

Místo pohybových her, zařazovaných v pohybové přípravě

na I. stupni, používáme hudbu se zadáním různých témat pro improvizaci dvojic /např. pohybový dialog dvou charakterů na dané téma/, jednotlivců i skupin k rozvíjení pohybové fantazie i k objevování platných jevištních zákonů /např. jak používat různé prostorové dráhy v dramatické akci/. Učíme žáky vnímat se navzájem, respektovat individuální výrazové možnosti a vzájemně se doplňovat ve společných úkolech.

V improvizacích inspirovaných výtvarnými, literárními a hudebními díly /vč. básní a písní/ rozvíjíme smysl pro dobový styl různých epoch, které rozdělíme do všech ročníků podle aktuálních potřeb výuky ostatních předmětů /starověk, středověk, renesance, baroko, rokoko, romantismus atd./.

V improvizacích je nutné stanovit žákům pravidla hry i cíl, k němuž mají směřovat, abychom je uvarovali neurčitosti v projevu a beztvarovosti improvizace.

V družných tancích rozvíjíme smysl žáků pro prostor, pro taneční strukturu, pěstujeme jejich vzájemnou ohleduplnost a odpovědnost za celkový tvar. Jeví-li se ve výuce potřeba vniknout do charakteristického stylu určité etnické oblasti, zařazujeme vybrané lidové tance a písně příslušného kraje.

Ve cvičeních tahu a tlaku z techniky pantomimy seznamujeme žáky se základními principy, aby si uvědomili, že tah je reakce na vnější sílu, tlak naopak vlastní vnitřní síla a cítili sebe a prostor jako partnery. Procvičujeme se žáky přetahování nejprve reálného a postupně i imaginárního lana /ve dvojici, ve skupinách/. Cvičně zařazujeme náměty na využití principu tahu v sólovém provedení všech zároveň i jednotlivě /pouštění draka, pes na řemínku apod./ do improvizací a etud.

Princip tlaku ozřejmujeme žákům ve cvičeních tlaku pro pravou i levou ruku /v čelném postavení/, tlaku na předmět /např. skřín/. V improvizacích a etudách využíváme námětů umožňujících práci s tímto principem /např. stěhování/. Začínáme improvizace s přenášením tahu a tlaku /např. dvě skupiny, jednotlivec a skupina atd./.

V návaznosti na výuku prvků přízemní akrobacie na I. stupni zařazujeme nácvik pádů a pro chlapce stínové rvačky, kde se učí kromě partnerské pozornosti a ohleduplnosti i pohybové kázni a hospodaření se silou.

Hodiny pohybové průpravy končíme pohybovou improvizací na dané téma se závěrečným rozbořem pro každého jednotlivce.

Spolupracujeme úzce s učitelem hlavních předmětů, aby hodiny pohybové průpravy byly skutečnou přípravou pro dramatický projev žáků.

Studijní úkoly

- a/ V gymnastických cvičeních si uvědomovat měnící se napětí /včetně přechodů do relaxace/. Znovu si na nich ověřovat pravidla správného držení těla v pohybu. Vědomě používat dech, jak na místě, tak v pohybu v prostoru. Později zvládnout švihové pohyby v organickém temporytmu a s prostorovým cítěním.
- b/ V improvizacích na vybranou hudbu vyjadřovat různá témata hudební /např. vystižení rytmických zvláštností, frázování, kontrarytmus a j./, dějová /např. z němé grotesky, z pohádky, z mytologie/, hrová s rekvizitou /např. s míčem, závojem, hůlkou, židlí a j./.
- c/ V country tancích zvládnout pohybové i prostorové změny. Získat přizpůsobivost k velikosti taneční plochy a k počtu účastníků, k tempu a členění hudební struktury - a zároveň pěstovat vzájemnou ohleduplnost a společnou odpovědnost za celkový tvar.
- d/ Seznamovat se ve cvičeních se základními principy tahu a tlaku a uvědomovat si sebe a prostor jako partnery. Uplatňovat probrané pohybové prvky ve výrazových variantách.
- e/ V závěru roku si najít individuální pohybovou a mluvní rozcvičku a soustředovací cvičení - se zaměřením k přípravě na dramatickou akci.

2. ročník

Výchovně vzdělávací cíl

Upevňovat přirozený kultivovaný osobní pohybový projev žáků.

Rozšiřovat jejich obratnost a tanečnost i prostřednictvím základů klasického tance a dalších vybraných prvků z techniky pantomimy.

Poskytovat žákům možnost tvořivé pohybové improvizace.

Metody a formy práce

V pohybové přípravě pokračujeme ve vytváření rozcvičkových etud pro zdokonalování jednotlivých složek pohybové techniky /viz 1. roč./. Lekce začínáme buď individuálními rozcvičkami v tichu /viz 1. roč. studijní úkoly bod e/ nebo výběrem těch dříve probraných cviků, které vhodně připravují k následující činnosti /s bubínkem nebo hudbou/. Zařazujeme další cvičení koordinace /např. vřadit hovor do rytmického proudu pohybu/.

Rozšiřujeme obratnost a tanečnost žáků v improvizacích na hudbu i bez hudby. Přitom dbáme na upevňování správných návyků pohybové techniky. Požadujeme na žácích, aby do improvizací zapojovali tematicky vhodně volené prvky obratnosti nebo na vybranou hudbu prvky dříve probraných tanců. Zadáváme je jak všem zároveň /jednotlivcům, dvojicím, skupinám/, tak sólově /jednotlivci, dvojici, skupině/.

Jako přípravu na nácvik dobových tanců, případně šermu, probíráme se žáky základy klasického tance /pozice, vedení paží atd./ bez extrémního vytočení chodidel. Na materiálu dobových nebo lidových tanců, případně kupletů, vytváříme smysl pro pohybový styl a dobové chování /v návaznosti na úkoly z ostatních předmětů/.

Ze základů techniky pantomimy využíváme principů práce s imaginárními předměty tak, aby si žáci osvojili přesnost

v gestu, naučili se pohyb fázovat, zacházet plasticky se skutečnými předměty /např. zvýraznit jejich vlastnosti - kufr je těžký, lehký, lepkavý/. Učíme je chápat předměty jako partnery v prostoru.

Podobně jako s imaginární rekvizitou požadujeme od žáků vytvářet a vyjadřovat vztah k imaginárnímu partnerovi a jednat s ním. Ukládáme úlohy v určeném imaginárním prostoru /např. v malém, velkém, vysokém, nízkém/ a učíme žáky uvědomovat si odlišnost svého chování v něm. Zadáváme improvizace se skutečnou, zástupnou případně imaginární rekvizitou, jednotlivcům, dvojicím, skupinám, ve spojení se zvuky nebo řečí, někdy i s vybranou hudbou. V nejrůznějších zadáních rozvíjíme smysl žáků pro přesnost a detailní pohyb, jejich představivost a pohybovou fantazii pomocí témat se skutečnou, zástupnou nebo imaginární rekvizitou /v tichu, se zvuky, s textem, s hudbou/ v různých druzích prostoru.

V improvizacích, jimiž končíme hodinu, vycházíme z potřeb realizace dramatických úkolů. Improvizaci na hudbu podřizujeme formě hudebního díla. Nezapomínáme na rozbor projevu každého jednotlivce.

Studijní úkoly

- a/ Udržovat pohybovou dovednost z předchozích ročníků. Zvládnout nová cvičení koordinace /např. hovořit mezi sebou při společném rytmickém cvičení apod./.
- b/ Do improvizací zapojovat prvky obratnosti nebo prvky dříve probraných tanců.
- c/ V dobových nebo lidových tancích /případně i v tančeneých kupletech/ poznávat pohybový styl a dobové chování.
- d/ Ze základů techniky pantomimy přenášet principy práce s imaginárními předměty do práce s rekvizitou. Uvědomovat si předměty jako partnery v prostoru.

3. ročník

Výchovně vzdělávací cíl

Zachovávat komplexnost pohybové přípravy pro osobní i odborný projev žáků.

Spolupracovat průběžně s učitelem hlavního předmětu a motivovat žákům pohybovou přípravu potřebami ročníkové práce.

Metody a formy práce

V pohybové přípravě můžeme zvládnutá cvičení spojovat do jazzgymnastických vazeb /ale tak, aby kvalita provedení odpovídala předchozí přípravě/. Věnujeme větší pozornost speciálním cvičením dynamiky /v tichu i se zvukem/ a náročnějším cvičením Orffovy školy /např. pohyb s nástrojem, pohyb se zpěvem/. K procvičování těchto požadavků vytváříme i nadále ucelené rozcvičky /4 -5 za rok/ a každou v průběhu dvou měsíců variujeme zpřesňováním z hlediska některého z prvků.

Rozvíjíme smysl pro odlišnost výrazu dynamickými variantami projevu. Uvádíme složitější koordináční cvičení do rámce dramatické akce. /Např. mluvní cvičení při ranní toaletě - sólo, konverzace při známém tanci - dvojice, večere s rozhovorem o otázce oblečení do tanečních - skupina/.

Průběžně zařazujeme cvičení ze základů klasické taneční techniky, která zlepšují držení těla, ovládnutí páteře, ovládnutí a zcitlivování končetin - v pozicích /bez extrémního vytočení nohou - max. 90 °/ u tyče i na volnosti.

Tato cvičení jsou zároveň přípravou k dobovým tancům, k dobovému chování, případně šermu. Smysl pro dobový styl a dobové chování prohlubujeme nácvikem dalších dobových tanců např. renesančních. Pokračujeme v netanečních improvizacích jednání v dobovém stylu v návaznosti na výuku těchto tanců. K tomu používáme i náznak dobového kostýmu, rekvizity, pří-

padně prostoru, které ovlivňují chování a způsob pohybu.

Pomocí masky učíme žáky sebekontroly, přehlednému gestu a jeho doznění v prostoru. Požadujeme zapojit do výrazu celé tělo, aby i bez možnosti vyjádřit se obličejem dokázali sdělovat. Seznamujeme žáky s pohybovým projevem postav komedie dell' arte.

Využíváme principů pantomimické techniky v různých druzích chůze. V postavení bočně procvičujeme chůzi na místě, v čelném postavení chůzi proti /např. větru, vodě/ v prostoru ve vztahu k prostředí /kde a po čem jdu/, k situaci /šel jsem dlouho, došel jsem, loučím se, ujíždí mi vlak/. Upozorňujeme žáky na charakterotvorný význam chůze. Při všech těchto cvičeních sledujeme spolu se žáky střídání napětí v těle v souvislosti s dechem.

V improvizacích zadávaných žákům na závěr hodiny volíme náměty technicky související s probíranými pohybovými cvičeními a tematicky s dramatickými úkoly. Rozbor projevu každého jednotlivce je ustáleným požadavkem.

Studijní úkoly

- a/ Udržet pohybové dovednosti z předchozích ročníků.
- b/ Zabývat se složitějšími koordinačními cvičeními.
- c/ Zvládnout cvičení dynamiky včetně pasivních pádů.
- d/ V netanečních improvizacích jednat v dobovém stylu.
- e/ Provádět náročnější cvičení Orffovy školy /pohyb s nástrojem, se zpěvem aj./.
- f/ V dalších dobových tancích poznávat příslušný dobový styl a chování.
- g/ Pracovat s maskou.
- h/ Využívat principy pantomimické techniky v různých druzích chůze.

4. ročník

Výchovně vzdělávací cíl

Prověřovat pohybovou vybavenost žáků náročnějšími úkoly s použitím probíraných technik v souvislosti s požadavky absolventského vystoupení. Zkoumat schopnost žáků zadat dílčí úkol a vést skupinu při jeho plnění.

Metody a formy práce

V pohybové průpravě vytvoříme pro žáky vhodný, krátký sled cviků, který jim může sloužit k rozvíjení před dramatickou akcí i v dalším působení v dramatickém souboru /může být kombinován s mluvní rozvíčkou/. Takové sledy mohou být dva nebo tři, aby podle aktuálních potřeb žákům posloužily buď rozproudivě nebo zklidněním či zformováním ve smyslu charakteru další práce. V průběhu roku pak necháme jednotlivce vést tyto ustálené rozvíčky, z nichž vybereme nejvhodnější podle okamžité potřeby většiny v kolektivu i vzhledem k přípravě absolventského vystoupení.

Věnujeme plnou pozornost rozvíjení citu žáků pro prostor. Z techniky pantomimy k tomu využíváme základních cvičení k vytváření a vyjádření imaginárního prostoru a vztahu k němu /do centra s výdechem svalové povolování horní poloviny trupu - bez spouštění hlavy, z centra s nádechem aktivní vztyčování horní poloviny trupu - obojí při úměrném zapojení uvolněného dechu, vymezení prostoru očima/.

Práci s maskou rozvíjíme novým způsobem schopnosti žáků i dovednosti získané v minulých ročnících - pohybovou fantazií, představivostí, výrazovou variabilitu, cit pro rytmus a dynamiku, pro jevištní prostor, pro partnerskou spolupráci, případně i pro dobový styl. Zadáváme žákům improvizace s maskou od jednoduchých až po náročnější - jednotlivě, ve dvojicích, ve skupině /v tichu, se zvuky, s hatmatilkou, s hudbou/.

Smysl pro pohybový styl a dobové chování rozšiřujeme dalšími dobovými tanci např. baroka a rokoka a navazujeme na ně i improvizacemi dobového jednání bez hudby.

Spolupracujeme na přípravě absolventského vystoupení.

Studijní úkoly

- a/ Udržovat pohybové dovednosti z předchozích ročníků.
- b/ Naučit se vést úvodní rozcvičky.
- c/ Zvládnout nošení partnera ve dvojicích a trojicích, gymnastické pády a pro chlapce rvačky bez zranění.
- d/ Zabývat se náročnějšími cvičeními prostorového cítění a základními cviky na vytváření a vyjádření imaginárního prostoru z techniky pantomimy.
- e/ Improvizovat s maskou /sólo, ve dvojicích, ve skupině/.
- f/ V dalších dobových tancích poznávat příslušný dobový styl a chování.
- g/ Zvládnout v návaznosti na pohybovou přípravu svůj úkol v absolventském vystoupení.

ZÁKLADNÍ STUDIUM - II. STUPĚŇ

Oddělení dramatické

Předmět

hudebně hlasová příprava

1. ročník

Výchovně vzdělávací cíl

Vést žáky ke zdokonalování hlasové techniky, osvojené na I. stupni nebo v průpravné výuce II. stupně.

Metody a formy práce

V prvním pololetí 1. ročníku opakujeme se žáky podle metodiky I. stupně základního studia LDO LŠU látky všech čtyř ročníků a všechny poznatky technického vývoje hlasu.

Znovu probíráme tyto základní složky hudebně hlasového projevu:

- 1/ správné držení těla
- 2/ ovládání základů pěvecké techniky
 - a/ dechovou techniku
 - b/ rozeznění předních hlavových rezonátorů
 - c/ měkké nasazení tónu
 - d/ artikulaci
- 3/ rytmickou paměť, představivost a fantazii a správné rytmické cítění
- 4/ melodické cítění

Mnohem více času musíme však věnovat těm žákům, kteří neprošli I. stupněm základního studia na LDO, aby v co nejkratším čase získali tytéž poznatky, jaké mají žáci, kteří I. stupeň studia absolvovali. U těchto starších začátečníků /od 14 let výše/ lze však předpokládat rychlejší postup práce. Koncem I. pololetí by se proto, i vzhledem k větší časové

dotaci, měly obě skupiny zhruba vyrovnávat, abychom ve 2. pololetí mohli volit pro všechny již komplikovanější cviky i technicky těžší písňový materiál. V podstatě však není třeba počítat v 1. ročníku s novou učební látkou, pouze doplnit cviky z metodiky I. stupně o náročnější, a naopak omezit nebo vyřadit ta cvičení, která počítají s nižším věkovým stupněm. Nacvičování písní /i kombinovaných s pohybem a dramatickou akcí/ zůstává v 1. ročníku pouze v unisonu, které ovšem musí být intonačně i rytmicky přesné.

Studijní úkoly

- a/ Zvládnout základní složky hudebně hlasového projevu /viz metody a formy práce/.
- b/ Pokoušet se organicky spojovat hudebně hlasový projev s pohybem i dramatickou akcí.

2. a 3. ročník

Výchovně vzdělávací cíl

Pracovat se žáky na zvládnutí jednoduchého vícehlasu. Dále rozvíjet rytmickou přesnost a představivost a fantazii žáků.

Metody a formy práce

Po ukončení 1. ročníku by již měl být v podstatě vyrovnán rozdíl mezi žáky, ať již I. stupeň absolvovali nebo neabsolvovali. Je tedy možné učební látku rozšířit.

Vzhledem k tomu však, že do literárně dramatického oboru přicházejí žáci s velmi rozdílnou vrozenou hudebností, lze těžko stanovit, kolik látky s nimi zvládneme v průběhu jednoho roku a jak rychle můžeme postupovat. Přesné časové rozvržení látky, určené pro 2. a 3. ročník, je tedy velmi obtížné. Postupujeme vždy od nejjednodušších cviků ke složitějším.

Seznamujeme žáky s nejjednoduššími základy hudební nauky.

Učíme je notovému zápisu v houslovém klíči a rytmickému zápisu 2, 3 a 4dobých taktů. Ostatní teoretické požadavky zařazujeme až ve 4. ročníku.

S dalšími uvedenými jednotlivými složkami hudebně hlasového projevu by se měli žáci průběhem těchto dvou ročníků alespoň seznámit, když ne je zcela zvládnout. U žáků s nízkou muzikálností dojdeme pochopitelně k lehčím cvikům a snazšímu písňovému materiálu.

1/ Při rozvíjení základů pěvecké techniky sledujeme:

a/ dechovou techniku

- zařazujeme komplikovanější dechová cvičení, usilujeme o propojenost správného dýchání se zpěvem
- sledujeme koordinaci svalstva při delších dechových frekvencích
- procvičujeme pružnost bránice
- dbáme na přiměřenost množství dechového sloupce, vypouštěného při tvorbě tónu

b/ rezonanci

- při rozcvičce rozeznáváme /i s využitím vhodných motivací/ všechny přední obličejově rezonátory včetně dutiny ústní

c/ artikulaci

- dbáme na správnou artikulaci se zřetelem na specifické požadavky zpívaného slova

d/ mixaci rezonancí

- probíráme základy mixace rezonancí
- měkké nasazení asi v decimovém rozsahu
- vyrovnávání přechodových tónů

2/ Pro rozvoj melodického citění zařazujeme nezvyklé intervalové postupy v unisonu

a/ stupnice dur, moll, celotonová, chromatická, pentatonická, cikánská

Spolupracovat s učitelem hlavního předmětu na realizaci absolventského vystoupení.

Metody a formy práce

Usilujeme o to, aby žáci uměli propojovat všechny zvládnutí hudebně hlasové dovednosti s pohybovou i dramatickou akcí.

V hodině hudebně hlasové průpravy se ve 4. roč. věnujeme

- 1/ hudebně hlasové rozcvičce podle metodické příručky
- 2/ studiu materiálů potřebných k absolventskému vystoupení a některých speciálně doporučených materiálů
- 3/ opakujeme si nejjednodušší základy hudební nauky jako
 - a/ notový zápis v houslovém klíči
 - b/ rytmičké zápis 2, 3 a 4dobých taktů a pokračujeme
 - c/ stupnicemi dur i moll do 4 křížků a 4 b
 - d/ základními intervaly od primy do oktávy
 - e/ kvintakordem dur i moll a jeho převratům.

Pracujeme se žáky na zvládnutí těchto základních hudebních poznatků, aby byli schopni se vyznat v jednoduchém notovém zápisu.

Postupně seznamujeme žáky s hlavními proudy různých slohových období /renesance, baroko, klasicismus, romantismus, moderní hudba 20. stol./i s různými autorskými styly. Posloucháme i užitkovou hudbu různých uměleckých žánrů /jazz, rock, beat, country, song, šanson atd./. Podle potřeby můžeme vyčlenit některou hodinu na poslech. Volbou přitažlivých ukázek vytváříme a prohlubujeme vztah žáků k hudbě jako organické součásti jejich života, pomáháme jim učit se rozlišovat hodnoty a tak se celkově i v hudební kultuře orientovat.

Studijní úkoly

- 1/ Naučit se používat vlastní hudebně hlasovou rozcvičku schválenou učitelem.
- 2/ Zvládnout jednoduchý pěvecký úkol v dramatické akci.
- 3/ Osvojit si nejjednodušší základy hudební nauky /viz metody a formy práce, bod 3/.
- 4/ Pokoušet se základně orientovat v různých slohových obdobích, hudebních žánrech i autorských stylech.

ZÁKLADNÍ STUDIUM - II. STUPEŇ

Oddělení dramatické

Předmět

práce v souboru

1. - 4. ročník

Výchovně vzdělávací cíl

Umožnit žákům ověřit a potvrdit si hloubku svého zájmu, schopností a získaných dovedností.

Prohloubit a upevnit u žáků vztah a lásku k této kulturně společenské činnosti, aby se mohli v budoucnu stát platnými členy, vedoucími, režiséry či dramaturgy amatérských souborů a přispět svými znalostmi a dovednostmi k rozšíření této zájmové umělecké činnosti.

Sledovat rozvoj talentu a povahové a zdravotní dispozice těch žáků, kteří se připravují na odborné studium.

Metody a formy práce

Různorodou dramaturgií a způsobem práce odpovídajícím odborné vyspělosti žáků prohlubujeme jejich vztah k dramatické a slovesné činnosti a umožňujeme jim ozřejmit a upřesnit si specifika svých zájmů a daných dispozic.

Pomáháme jim seznámit se s různými typy divadla, divadelními žánry a s různými principy režijní práce.

Individuální úkoly zadáváme žákům metodou: od sebe - k druhému, od současné problematiky - k dobovým odlišnostem, od realistického pojetí divadla - ke stylizaci.

Vedeme žáky ke kolektivní spolupráci na předpřípravě, přípravě a realizaci představení, aby se tak prakticky seznámili i s dalšími činiteli, vytvářejícími divadelní představení. /Výtvarník, dekoratér, stavěč dekorací, hudebník, garde-

robiér, rekvizitář, vlásenkář, inspicient, zvukový technik, osvětlovač/.

Při větším počtu členů souboru využíváme možnost alternací.

Žáky vedeme ke kritickému hodnocení své práce. Vyžadujeme od nich kritický, otevřený, tvůrčí dialog, hledání a nacházení příčin nezdaru, zainteresované hledání nových možností a přístupů.

Dramaturgii podřizujeme složení souboru a výchovně vzdělávacím cílům: setkání s různými typy divadla, styly a žánry, s různými režijními a tím i hereckými tvůrčími postupy. /Divadlo poezie, hra se současnou tematikou, historickou tematikou, komedie, tragedie, hra se zpěvy ... principy realistického divadla, tzv. chudého divadla, epického, znakového, divadla rituálu atd./.

Nejvyspělejší žáky vedeme k vyhranění jejich zájmů a dovedností a podle toho je pověřujeme úkoly dramaturgickými, režijními, závažnějšími úkoly hereckými.

Dle potřeby spolupracuje soubor II. stupně se žáky I. stupně. Vytvořené programy co nejvíce uplatňujeme na veřejnosti. Odezva, ale i případná neodezva u diváků zpětně ovlivňuje práci v souboru. Je však potřebné, aby se žáci naučili přijímat zdar i nezdar a reagovali na ně ještě větší tvůrčí aktivitou. Navazujeme kontakty s profesionální kritikou z řad profesionálních divadelních teoretiků, režisérů, herců nebo zkušených pedagogů, což je pro soubor značným přínosem. Odměny za mimopedagogickou činnost učitele, úhrada za spolupráci profesionálů a ekonomicko-organizační náklady vzniklé při přípravě a realizaci veřejných vystoupení jsou zahrnuty v rozpočtu školy a SRPŠ.

Studijní úkoly

- V 1. roce zvládnout úkoly zadávané v souborové práci aktivním, tvůrčím uplatňováním svých schopností a dovedností. Zvládnout principy a zákonitosti divadla poezie. Aktivně se podílet na přípravných pracích inscenace.
- Ve 2. roce aktivně, na podkladě vyhraňujících se zájmů, schopností, znalostí a dovedností, podílet se v tvůrčích skupinách na předpřípravě a přípravě inscenace. Zvládnout pravdivě jednání a vývoj dramatické postavy, která je svým charakterem přiměřená hráči.
- V 3. roce zvládnout principy stylizace, umět se podřídit jiným pedagogicko-režijním přístupům a požadavkům. Dále pracovat v tvůrčích skupinách a samostatně vytvořit drobnou inscenaci pro mladší žáky, mateřské školy apod.
- Ve 4. roce zvládnout jakýkoli úkol ve hře, který je již zadán z pohledu režiséra. Aktivně spolupracovat na technické přípravě inscenace. Zvládnout určenou funkci při inscenaci /inspicient, kostymér apod./.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČSR
Učební osnovy II. stupně základního studia na LŠU

Literárně dramatický obor
dramatické oddělení

Vydalo Státní pedagogické nakladatelství, n. p. Praha roku 1990
jako svou publikaci č. 85-16/1

VA 2,41 Náklad 1500 výt.

Tematická skupina 35

1. vydání 1990

Rukopis neprošel v nakladatelství jazykovou
ani redakční úpravou.

Cena brožovaného výtisku Kčs 2,50

502/22,816

Tiskem Východočeské tiskárny, sdr. p., provoz 23, Hronov

111 9006

14-078-90 Kčs 2,50

ISBN 80-04-25261-3